

pe rând diferite culturi: Sanislău–Nir și Kuștanovice, cultura Latène celtică, cultura geto-dacă clasică, cultura Przeworsk, aspectul Medieșul Aurit, cultura tumulilor carpatici etc. Tratarea grupată face ca aceste culturi să nu fie în suficientă măsură individualizate. Cronologia respectivelor culturi, monumente și obiecte nu este rezultatul analizei interne a complexelor, ci a fost dedusă din încadrarea, de altfel precisă și corectă, a diferitelor tipuri în schemele cronologice ale epocii Latène și epocii romane în generalizate pentru spațiul central-european (Filip, Krämer, Bujna, Eggers, Godłowski). În cap. IV (p. 167–190), autorul încearcă să sintetizeze *Viața economică, organizarea socială și viața spirituală*, cu riscul, din nou, de a pune laolaltă culturi și grupe etnice diferite și de a sugera o linie evolutivă „nord-tracică” continuă, care nu a fost încă demonstrată. Lucrarea este însoțită de o listă bibliografică, cu titlurile rusești și ucrainene separate de cele în alte limbi

(p.11–30), de un amplu rezumat în limba franceză (p.191–236) și de o bogată ilustrație (134 fig. la p. 237–338), în parte inedită. Atunci când s-au imprimat două figuri/planșe pe o singură pagină, din cauza reducerii puternice ilustrația a pierdut din calitate. Având în vedere numărul mare de descoperiri în discuție (adesea bine ilustrate, pe complexe), este de regretat absența unui catalog, care să fi cuprins cel puțin încadrarea teritorial-administrativă a sitului, numărul și felul complexelor, bibliografia, locul de păstrare a materialelor și trimiterea la figuri. În ciuda acestor observații, lucrarea este de o certă utilitate pentru specialiștii români și străini, iar contribuția autorului la progresul cercetării, în bună măsură prin săpăturile proprii de la Malaia Kopania, Solonți, Bratovo, Iza etc., merită o sinceră apreciere. Impresionează excelenta cunoaștere a bibliografiei și deci a problematicii, într-un spațiu ce depășește cu mult pe cel anunțat în titlu, ceea ce dă nivel internațional acestei cercetări.

M.B.

Colecția „CULTURI VECHI ÎN MOLDOVA”, Editura „Știința”, Chișinău:

- NICOLAE CHETRARU, *Din istoria arheologiei Moldovei (Basarabia și Transnistria)*, 150 p., 52 fig., 1994;
 ILIE BORZIAN, *Începuturile istoriei Moldovei*, 115 p., 45 fig., 1996;
 OLGA LARINA, *Culturi din epoca neolitică*, 67 p., 28 fig., 1994;
 VICTOR SOROKIN, *Civilizațiile eneolitice din Moldova*, 70 p., 41 fig., 1994;
 VALENTIN DERGACIOV, *Culturi din epoca bronzului în Moldova*, 73 p., 29 fig., 1994;
 OLEG LEVIȚKI, *Culturile Hallstattului timpuriu și mijlociu în Moldova*, 83 p., 41 fig., 1994
 GHEORGHE POSTICĂ, *Civilizația veche românească din Moldova*, 78 p., 16 fig., 1995.

Sub egida Academiei de Științe a Republicii Moldova, respectiv a Institutului de Arheologie și Istorie Veche, la Chișinău a fost inițiată o colecție al cărei scop principal este popularizarea realizărilor arheologice din Republica Moldova în rândurile unui public mai larg. Fiind vorba de primele sinteze publicate în limba română, aceste lucrări sunt, desigur, foarte interesante și pentru cercetătorii și studenții din România. Ar fi aici de făcut

observația că titlul colecției este oarecum înșelător, deoarece spațiul tratat este, în general, cel actual al Republicii Moldova, eventual al Basarabiei întregi (o denumire evitată de autori, cu excepția lui N. Chetraru), și nu cel al Moldovei istorice. În acest sens, folosirea conceptului de „Moldova” sau de „zonă Carpato-Nistreenă” este generatoare de confuzii.

În fiecare broșură se face o caracterizare generală a epocii, urmată de descrierea

diferitelor culturi, eventual a unor situri și a inventarului lor, cu frecvente referiri la viața economică și socială sau la cultura spirituală. Astfel, sintetizând „începuturile istoriei Moldovei”, I. Borziac prezintă descoperirile și faciesurile culturale ale paleoliticului inferior (acheulean), ale paleoliticului mijlociu (musterian) și ale paleoliticului superior (aurignacian, gravettian oriental, culturile Brânzeni, Cosăuți și Molodova târzie), precum și pe cele ale mezoliticului (Oselivka, Otaci, Frumușica, Kukrek și Grebenki). În succesiune cronologică, O. Larina tratează culturile bugonistreană, Criș și a ceramicii liniare, iar V. Sorokin „civilizațiile” Precucuteni, Cucuteni-Tripolie, Bolgrad-Aldeni și cea atribuită „primilor păstori”, grupul Suvorov. V. Dergaciov datează epoca bronzului între sec. XXIII și XII și încadrează aici cultura mormintelor cu ocră, cultura catacumbelor și cultura Edineț (bronzul timpuriu), cultura ceramicii cu brăie în relief și cultura Komarovo (bronzul mijlociu) și culturile Noua și Sabatinovka (bronzul târziu). Urmând firul cronologic, O. Levișki prezintă culturile Chișinău-Corlăteni (datată în sec. XII-X a.Chr.), Săharna-Solonceni-Cozia (sec. IX-VIII) și Soldănești-Basarabi (sec. VIII-VII). În tratarea primeia dintre aceste culturi se remarcă o mai bună cunoaștere și ilustrare a descoperirilor dintre Carpați și Prut.

Până în prezent, în cadrul acestei serii nu au apărut încă broșuri care să trateze perioada hallstättiană târzie, cea de-a doua epocă a fierului și epoca romană. Grație amabilității d-lui V. Dergaciov, directorul Institutului de Arheologie și Istorie Veche din Chișinău, am putut afla că pentru perioadele respective la editură au fost depuse manuscrise redactate de Mark Tkaciuk și Al. Levinski. Sunt apariții pe care le așteptăm cu cel mai mare interes.

Seria continuă cu lucrarea, de un caracter aparte, în care Gh. Postică abordează „problema constituirii și dezvoltării civilizației vechi românești în spațiul carpato-nistrean”. Modul de tratare a perioadei secolelor V-XIII este predominant unul istoric; documentarea arheologică nu este prezentată sistematic-didactic, precum în cazul epocilor anterioare, ci este chemată doar să ilustreze demersul esențialmente istoric propus de autor. În fapt, doar un mic capitol (p. 50-54) este dedicat culturii materiale a acestei lungi perioade, iar ilustrația respectivă este săracă.

Seria urmează să se încheie cu broșurile semnate de P. Bârnea și A. Gorodenco, dedicate culturii orașenești și, respectiv, celei sătești medievale, aflate încă în manuscris.

Colecția în discuție este în chip fericit completată de mica monografie pe care N. Chetaru o dedică istoricului cercetărilor arheologice din spațiul Basarabiei și Transnistriei, de la primele începuturi (D. Cantemir) și până în 1945. Cititorul poate profita pe deplin de bogata informație adunată de autor, grație bibliografiei cuprinse în cele 212 note-trimiteri.

În general, lucrările prezentate sunt destul de bine ilustrate, cu observația că de multe ori nu se indică în legendă proveniența pieselor. Pe hărți localitățile nu sunt, din păcate, niciodată nominalizate. Fiecare lucrare cuprinde o listă bibliografică minimală, iar cea semnată de N. Chetaru un adevărat aparat critic, Subliniind cu toată convingerea valoarea și utilitatea lucrărilor publicate până acum, să sperăm că Academia de Științe a Republicii Moldova, care patronează seria „Culturi vechi în Moldova”, și Editura „Știința” vor găsi resursele necesare pentru tipărirea neîntârziată a fasciculelor restante.

M.B.